

Vasile ERNU

Născut în URSS
РОЖДЁННБІЙ В СССР

Ediția a VI-a

POLIROM
2025

© 2006, 2007, 2010, 2013, 2020, 2025 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Ilustrații copertă: © iStockphoto.com (colaj)

Foto autor: Șerban Mestecăneanu

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505

București, Bd. Gheorghe Șincai nr. 9A, bl. 3A,

sc. A, et. 6, ap. 18, sector 4, 040312, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

ERNU, VASILE

Născut în URSS / Vasile Ernu. – Ed. a 6-a. – Iași: Polirom, 2025

ISBN 978-630-344-153-5

821.135.1

Printed in ROMANIA

Cuprins

<i>Născut în URSS. În loc de introducere</i>	7
Pionieri <i>forever</i>	11
Prima mea pereche de <i>djinsî</i>	15
Vacanță, tabără dragă	19
<i>Jvacika</i>	24
<i>Buratino, Habarnam, Ariciul în ceață...</i> sau bunele, blînde vremuri	26
Cum vă dați seama dacă cineva este născut în anii '70 în URSS	34
Eroii vremurilor noastre.....	39
<i>Komunalka</i> (I)	43
<i>Steclopunct</i> sau ce poți face cu o rublă?.....	47
Stirlitz, un James Bond sovietic.....	49
Ulianov, Lenin sau pur și simplu Ilici	53
Jawa.....	58
Amanta revoluționarului.....	60
Sex în URSS (I).....	63
Fanny Kaplan.....	66
Școala, educația politică și alte preocupări.....	68
12 aprilie 1961: <i>Poebali</i>	71
Reclamă <i>versus</i> Propagandă în URSS	74
<i>Stiliaga</i>	79
Ce bea cetățeanul sovietic? (I).....	83
Anii '80: marș triumfal, marș funebru	89
Pavel Korciaghin sau de ce l-am iubit pe Buharin.....	92

<i>KVN</i> sau despre clubul celor veseli și ingenioși	95
Gorbaciov, un <i>Gensek</i> neobișnuit care cântă <i>Perestroika</i>	98
<i>Ukazul</i> antialcoolic	102
Ce bea cetățeanul sovietic? (II)	105
Șah <i>Mat</i> (î)	110
Ciapaiev.....	114
Mosfilm.....	117
Aventura sovietică a obiectelor	121
Prezervativul sovietic	128
Sex în URSS (II)	130
Leția de geografie.....	135
Dansul în URSS	140
Muzica de zi cu zi și rockul sovietic	143
Dezghețul vesel al lui Hrușciiov	158
Odă <i>tualetului</i> sovietic	166
Știința sovietică între <i>ouăle fatale</i> și <i>inima de câine</i>	172
9 mai, Ziua Victoriei	180
<i>Maiovka</i> e mai mult decât <i>1 Mai</i>	186
<i>Homucus</i> , politrucii, disidenți și inteligenția	190
<i>Arlionok</i> & <i>Zarnița</i> și alte distracții	197
De la <i>kubne</i> la <i>oceredi</i>	202
Problema evreiască sovietică.....	206
Bancul sovietic, cel mai bun banc din lume.....	210
Fraze înaripate	214
Ostap Bender, eroul meu preferat	220
<i>Komunalka</i> (II)	224
Kremlinologii	228
Puci.....	231
Ce-i de făcut?.....	234
P.S.....	237
<i>CV – URSS</i>	239
<i>Notă la ediția I</i>	259

Muzica de zi cu zi și rockul sovietic

Poporul sovietic a fost un popor foarte muzical. În școală ne înnebuneau cu repetițiile de la cor, iar școala de muzică devenise aproape obligatorie. Există o adevărată modă ca părinții să-și dea copiii la o școală de muzică. Era o școală de șapte ani, la care mergeai de două ori pe săptămână. Mergeai și făceai ore de pian, chitară sau vioară, în funcție de ce instrument alegeai. Și nu mai zic de repetițiile obligatorii de acasă. Zilnic aveai ore în care trebuia să exersezi. Era imposibil ca într-un grup de prieteni să nu existe cineva care să nu știe să cânte la un instrument. În ce privește chitara, aproape toată lumea știa acordurile de bază.

N-are rost să vă spun despre muzica elitistă, despre marii compozitori și interpreți sovietici. Toată lumea știe ce școală reductabilă de muzică aveau sovieticii. Paralel însă, existau multe alte genuri muzicale, devenite populare, pe care poporul sovietic le admira și în care se regăsea. A existat muzica ușoară, care era muzica de masă oficială. Cine n-a auzit de Alla Pugaciova! Ea a fost diva sovietică prin excelență, iubită și apreciată de masele largi. Toată lumea știa pe de rost fiecare cuvânt din *Arlecchino*, unul dintre cele mai faimoase șlagăre ale sale. După ce steaua URSS s-a stins, steaua

divei a continuat să strălucească. A început o a doua viață și azi tot pe primele pagini ale cotidienele rusești o găsești.

La sfârșitul anilor '60 apăruse un alt fenomen muzical de masă. În acești ani, câțiva dintre poeți, actori și muzicieni încep să-și interpreteze propriile creații, folosind doar o chitară acustică. Așa apare stilul *barzilor*. Printre cei mai cunoscuți reprezentanți ai acestui stil sînt Vladimir Vîsoțki, Bulat Okudjava și Alexandru Rozenbaum. În ciuda faptului că nu erau atît de media-tizați precum cîntăreții de muzică ușoară, iar textele erau mult mai pretențioase, în câțiva ani ei vor deveni adevărați idoli. Reușeau să facă un număr incredibil de turnee prin țară. Au reușit cel puțin două lucruri importante: să impună o calitate foarte ridicată a textelor, căci ei se numărau și printre cei mai buni poeți ai țării, și să creeze o legătură directă și complexă cu publicul. Concertele lor erau mai mult decît niște simple concerte: se citeau versuri, se comenta, se cînta. Cînd a murit Vladimir Vîsoțki, în 1980, cu puțin timp înainte de Olimpiada de vară de la Moscova, moment în care controlul asupra evenimentelor crescuse semnificativ, țara a paralizat. Nu cred că mai existase ceva asemănător de la moartea lui Stalin. Dacă înmormîntarea lui Stalin a fost modelul funeraliilor oficiale, înmormîntarea lui Vîsoțki a fost modelul funeraliilor neoficiale. Oricît a încercat statul să controleze evenimentul, n-a reușit. Din toată țara au sosit la Moscova mii și mii de oameni ca să-și ia rămas-bun de la inegalabilul Vladimir Vîsoțki.

Un rol important în muzica sovietică l-a jucat, fără doar și poate, rockul sovietic. „Rockul sovietic“ e o combinație de cuvinte care sună foarte straniu, dar care a existat totuși. Mai întâi a fost rock'n-rollul, după care a apărut rockul. Fenomenul se dezvoltă începând cu anii '60. Apar primele trupe care se cheamă oficial și generic *VIA*, adică trupe vocal-instrumentale. Prima trupă cu adevărat semnificativă care va deveni una dintre legendele rockului sovietic este *Mașina Vremeni*. Anii '70 înseamnă o adevărată explozie a aparițiilor de trupe în URSS. Trei orașe se vor bate pentru titulatura neoficială de capitală a rockului sovietic: Moscova, Leningrad și, culmea, Sverdlovsk, un oraș mai puțin semnificativ din punct de vedere cultural. Se pare că Leningradul a câștigat această bătălie. Când, înainte de Olimpiada de la Moscova, autoritățile au decis să curețe orașul de „elementele îndoielnice“, acestea fiind „motivate“ să părăsească orașul, multe trupe rock au fost nevoite să activeze în alte orașe. Atunci Leningradul începe să ia un avans în fața Moscovei.

În anii '70 apar trupe precum Akvarium, DDT, Krimatoria, Kino, Auktyon, Zvuki Mu, Nautilus Pompilius (poate cele mai prolifiche trupe rock din URSS), Mifî, Urfin Djius, Strannîe Igrî, Alisa, Noli, Agata Kristi, Ciaif, Mumii Troli, Bravo, Țentr, Brigata C și multe altele. În prima fază, fenomenul se manifestă prin ceea ce se va numi „concerte de apartament“, care au loc în diverse locuri neoficiale, fără aprobări speciale sau publicitate. Totul este ascuns, evenimentele sînt cunoscute numai de cei inițiați. Casetele circulă în copii proaste, se dau din mîină în mîină, iar textele se multiplică prin copierea

lor manuală. Apare un adevărat curent alternativ. Treptat, ele încep să concerteze în cluburi, baruri, școli, case de cultură etc. Statul a fost inițial destul de îngăduitor cu aceste manifestări. Situația devine paradoxală și ironică. Să vezi o trupă cu numele PolitBiro (Biroul Politic), în care cântau câțiva dintre fiii unor persoane importante din nomenclatura comunistă, cu plete și haine deocheate, în săli unde pe pereți erau atârdate portretele lui Marx și Lenin.

Începînd cu anii '80, putem vorbi deja de festivaluri neoficiale de muzică rock care au loc la Leningrad. În 1982 are loc aici înregistrarea primei organizații a cântăreților de muzică rock amatori. Odată cu dezvoltarea „socialismului cu față umană“ și epoca *glasnosti*, fenomenul rock nu mai poate fi controlat: concerte peste concerte, festivaluri și turnee prin țară. Generația tânără alege rockul, rockul sovietic.

În această perioadă apar cele mai faimoase albume. Kino scoate *Ultimul erou* și *Grupe de sânge*, Nautilus Pompilius scoate *Despărțirea* și *Kneazu liniștii*, Alisa înregistrează *Energia*, Zvuki Mu scoate *Lucrurile simple*, DDT scoate *Eu am primit acest rol*, Grajdanskaia Oborona scoate *O sută de ani de singurătate*, *Instrucție pentru supraviețuire*, Agata Kristi scoate *Al doilea front*, iar Țentr scoate *Centromania*.

Cum se multiplicau și cum se transmiteau informațiile? Existau mai multe metode de înregistrare și stocare a muzicii. Să nu credeți că o țară ca URSS, ce trimitea rachete în cosmos, aflată în plină perioadă de progres științifico-tehnologic, nu avea câțiva specialiști, mari *fani* ai rockului, care să nu fie în stare să creeze aparate

pentru producerea neoficială de viniluri. Acești specialiști au inventat o modalitate simplă. De pe posturile de radio gen Europa Liberă și Vocea Americii, care transmiteau muzica vremii din țările occidentale, aceasta era înregistrată pe casetofoanele deja existente. Apoi se transpunea cu ajutorul acestor aparate inventate pe filmele de radiografii pulmonare sau de alt gen. Așa că pe imaginea *coastelor* tale puteai înregistra trupa The Beatles. Aveai nevoie de mai multe filme, mergeai de mai multe ori la spital sau apelai la alte tehnici de achiziționare a acestor filme. Dacă nu știai pe cineva care face astfel de înregistrări, atunci mergeai la *piata neagră* și cumpărai *coaste*.

În ceea ce privește specificul rockului sovietic, aș evidenția câteva aspecte. Nu cred că este ceva foarte diferit față de ceea ce s-a întâmplat în cealaltă parte a lumii, însă în URSS a existat întotdeauna obsesia de a nu copia, de a nu reproduce, ci de a crea ceva autentic, specific. Era atât un orgoliu imens în acest domeniu, cât și credința în specificul culturii, al spațiului, al limbii etc. De aceea, în ciuda faptului că foarte multe trupe și veterani ai rockului occidental erau foarte apreciați și iubiți, nimic nu poate fi comparat ca popularitate cu legendele rockului sovietic.

Firește că rockul sovietic era și el orientat către publicul tânăr. Există, de exemplu, o obsesie a rockului sovietic față de text. Textul trebuie să fie o adevărată poezie. Textele marilor trupe se citeau și ca poezie, puteau fi separate de muzică, aveau forță și în afara muzicii. Textul trebuie să spună ceva, ceva fundamental. De aceea, dușmanul de moarte al rockului era *papsaua*,

adică muzica ieftină, comercială, care nu spune nimic. O altă trăsătură esențială este critica, fie ea socială sau politică. Rockul a reușit pentru prima dată în mod serios să problematizeze lucruri pe care nimeni, nicio dată, nu le-a spus în mod serios public. Ei nu aveau probleme în mod direct cu limbajul oficial, cu puterea comunistă, așa cum o făceau disidenții, ci cu puterea și prostia sistemului dincolo de ideologia concretă. Ei au reușit să arate mult mai eficient probleme majore ale țării, fără să intre într-un conflict ideologic deschis, și să arate cauze mult mai profunde decât o trimitere directă la limba de lemn a ideologiei comuniste sau anticomuniste bine cunoscute. De asemenea, trupele rock sovietice erau lipsite de vedetismul unor personalități unice. Poate de aceea o mare parte dintre ele activează cu același succes și în prezent, iar producția lor din perioada comunistă este la fel de valabilă și astăzi.

La sfârșitul anilor '80, încep să apară filmele scandaloase și de mare succes, care problematizează domenii delicate, precum *ASSA*, *Trandafirul negru emblema tristeții*, *trandafirul roșu emblema iubirii* și *Igla*, cu muzică din repertoriul trupelor rock faimoase. Trupele încep să aibă posibilitatea de a-și înregistra albumele în studiouri din străinătate, iar concertele de pe stadioane devin tot mai profesioniste. La sfârșitul URSS, rockul sovietic își trăia perioada de glorie, noi fredonam zi și noapte melodiile lor, iar casetofoanele de proastă calitate învârteau la nesfârșit muzica trupelor noastre favorite. Puteți citi mai jos câteva versuri, iar dacă nu vă interesează, puteți trece direct la următorul capitol,